

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ІДЕЯ, СТРАТЕГІЯ, РЕЗУЛЬТАТ

Матеріали

*IV Всеукраїнської міждисциплінарної
науково-практичної конференції з міжнародною участю,
25 квітня 2024 р.
(онлайн)*

Тернопіль 2024

УДК: 376(005.745)
ISBN 978-617-595-130-9

Рецензенти:

Мешко Г.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Хомич Л.О., доктор педагогічних наук, професор заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України.

Ярмола Н.А., кандидат педагогічних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(Протокол № 15 від 25 червня 2024 р.)*

Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат : Матеріали IV Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 25 квітня 2024 р.) / Упоряд. З. І. Удич, І. М. Шульга. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. 370 с.

До збірника увійшли статті, подані на IV Всеукраїнську міждисциплінарну науково-практичну конференцію з міжнародною участю, яка відбулася 25 квітня 2024 р. на базі інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

У матеріалах висвітлені результати наукових досліджень та практичної діяльності з проблем впровадження інклюзії у різні сфери суспільства, в тому ж числі – освітню.

Конференція відбулася за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Організатор конференції: інклюзивно-ресурсний центр Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Партнери конференції:

Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації, Центр післядипломної освіти ТНПУ ім. В. Гнатюка, Кафедра педагогіки та менеджменту освіти ТНПУ ім. В. Гнатюка, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-подільський державний інститут», Маріупольський державний університет, Програма розвитку ООН в Україні, Байройтський університет (Німеччина), Об'єднання інституцій-партнерів «Педагогічна синергія», Асоціація психологів вищої школи України, Тернопільський обласний краєзнавчий музей, Національний заповідник «Замки Тернопілля».

Організаційний комітет:

- ✓ **Буяк Богдан Богданович** (голова оргкомітету), ректор Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктор філософських наук, кандидат історичних наук, професор кафедри філософії та суспільних наук, член-кореспондент НАПН України по відділенню загальної педагогіки та філософії освіти;
- ✓ **Удич Зоряна Ігорівна**, керівниця інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
- ✓ **Шульга Ірина Мирославівна**, методистка інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, кандидатка педагогічних наук, викладачка кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
- ✓ **Гаврилевська Оксана Богданівна**, методистка інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

*Редакційний комітет не обов'язково поділяє позицію,
висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності
за достовірність наведених даних і посилань.
Матеріали друкуються за авторським варіантом.*

ЗМІСТ

Вступне слово від організаторів		9
Список використаних скорочень		11
Барановська Надія	Корекція дислексії у дітей ереднього шкільного віку з особливими освітніми потребами	13
Безпалько Раїса Павлівська Наталія Нич Тетяна	Використання гри Pop It для розвитку пізнавальної активності дітей – логопатів та дітей з особливими освітніми потребами	16
Бойчук Ольга	Вплив аутизму на ранній розвиток дітей та можливості логопедичної корекції	22
Варивода Юлія	Інклюзивна освіта в закладі вищої освіти (з досвіду Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини)	28
Василак Ольга	Соціальна адаптація дітей з інтелектуальними порушеннями: стратегії та підходи	33
Винник Марта	Використання сучасних педагогічних технологій в інклюзивній освіті: ікт, проектна діяльність, групові форми роботи, кооперативне навчання	37
Гончаровська Галина Чіп Руслана	Сенсорна інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в умовах реабілітаційних центрів	44
Горішна Оксана	Гуманізація методичного супроводу розвитку інклюзивного середовища закладу освіти	52
Горішна Надія Слозанська Ганна	Моніторинг та оцінка соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю: сучасні підходи і практики	56
Гринців Мар'яна	Інклюзивно-ресурсний центр як механізм розвитку інклюзивної освіти	60
Груць Галина	Кінематограф як інструмент інклюзивної освіти у вищій школі	65
Драгунова Аліна	Сучасні підходи організації інклюзивного освітнього процесу у закладі дошкільної освіти	73
Дяченко Марія	Формування у майбутніх логопедів готовності до моделювання інклюзивного розвивального освітнього простору	78
Єфименко Микола	Корекційна логопантоміма як новий напрям поліпшення психомовленнєвого розвитку дітей із особливими освітніми потребами	85
Завацька Людмила	Організація інклюзивної освіти дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату	88
Загутіна-Візер Яна Денисюк Олена	Міждисциплінарна взаємодія фахівців команди супроводу учнів з ООП в освітньому середовищі	93

<i>Землянська Марта</i>	Розвиток довільної уваги у логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з інтелектуальними труднощами засобами мнемотехніки	97
<i>Іваницька Наталія</i>	Професійна онлайн-взаємодія вчителів початкової школи та практичного психолога щодо організації дослідницької діяльності учнів з особливими освітніми потребами	104
<i>Ілляшенко Тамара</i>	Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах різних форм їх навчання	111
<i>Карпєєва Анна</i>	Дидактична гра як засіб формування сенсорних еталонів у дошкільників з порушеннями зору	118
<i>Кирилюк Тетяна</i>	Особливості діагностики мовленнєвого розвитку дітей з РАС	125
<i>Ключкович Тетяна</i> <i>Ключкович Анатолій</i>	Нормативні засади та стратегічні орієнтири розвитку інклюзивної освіти в словацькій республіці	131
<i>Коваль Олена</i>	Психологічна підтримка матерів, які виховують дітей з особливими освітніми потребами	136
<i>Козак Марія</i> <i>Сидорук Анастасія</i>	Особливості психічного розвитку дитини раннього віку	138
<i>Коршенко Наталя</i>	Щоб зрозуміти, потрібно дізнатися. Топ ранніх симптомів РАС	144
<i>Коссова-Сіліна Галина</i>	Розвиток інклюзивної компетентності фахівців ЗП(ПТ)О в системі роботи білоцерківського інституту неперервної професійної освіти	150
<i>Костик Любов</i>	Особливості поведінкових проявів та ігрової діяльності дошкільників з розладами спектру аутизму	153
<i>Кравченко Ганна</i>	Розвиток психологічної готовності фахівців ЗП(ПТ)О до інклюзивного навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами	160
<i>Кулик Оксана</i>	Особливості мовленнєвого розвитку дітей з розладом аутистичного спектра	164
<i>Марія Кучеренко</i>	Нейродіагностика та нейрокорекція для дітей дошкільного віку з порушеннями розвитку	168
<i>Лоб Ольга</i>	Особливості впровадження та організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти як виклик сьогодення	175
<i>Луканська Галина</i>	Міжнародні та вітчизняні орієнтири соціальної роботи з батьками дітей з РАС	181
<i>Матвєєва Наталія</i>	Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному	188

	закладі	
<i>Мешко Галина</i> <i>Мешко Олександр</i> <i>Мицюра Ірина</i>	Професійне здоров'я в системі цінностей майбутніх фахівців з інклюзивної освіти	193
	Особливості застосування коміксів На уроках української мови та читання для учнів з ООП	197
<i>Нестайко Ірина</i> <i>Сеньовська Надія</i>	Учень зі спеціальними освітніми потребами у загальноосвітній школі (польський досвід)	201
<i>Новосолова Світлана</i>	Підсумки досвіду роботи в інклюзивному середовищі та психосоціальної підтримки у воєнний час	207
<i>Огнистий Андрій</i> <i>Огніста Катерина</i>	Організаційно-методичні особливості використання парабадмінтону у фізкультурно-спортивній реабілітації дітей з інвалідністю	214
<i>Оржель Олена</i>	Соціальна інклюзія у вищій освіті України під час та після війни: передумови та перспективні підходи	221
<i>Оружак Сніжанна</i> <i>Патлань Юлія</i>	Порушення голосу: результати опитування Публікації тифлопедагога Олександра Щербини (1874 – 1934) у центральній та місцевій пресі доби українізації	225 231
<i>Петрушко Марина</i>	Інклюзивне середовище здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня	239
<i>Пещанюк Надія,</i> <i>Волощук Марина</i>	Інклюзивна освітня політика навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-подільський державний інститут»	241
<i>Поліщук Віра</i> <i>Цегельник Тетяна</i> <i>Юдіна Людмила</i>	Здобутки і проблемні аспекти формування архітектурної доступності і безбар'єрності простору в Україні	248
<i>Равлів Інна</i>	Сучасні техніки роботи з дітьми раннього віку з мовленнєвими порушеннями з РАС	258
<i>Рібцун Юлія</i>	Філософсько-теоретичні та практичні аспекти етики роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладах освіти	265
<i>Романова Тетяна</i>	Формування інклюзивної компетентності у майбутніх логопедів у процесі професійної підготовки	270
<i>Савіцька Ольга</i>	Формування готовності майбутнього практичного психолога до супроводу інклюзивної освіти	275
<i>Сакаль Ольга</i>	Використання інтерактивних технологій на уроках математики з учнями з порушеннями мовлення	280
<i>Семеренко Юлія</i>	Використання ігрових технологій у корекційній роботі з молодшими школярами з семантичним	284

	порушенням читання	
<i>Синиця Аліна</i>	Стратегії впровадження логопедичного супроводу дитини раннього віку з церебральним паралічем	287
<i>Сікорська Леся</i>	Психологічні особливості дітей з порушеннями інтелекту та мови і мовлення	293
<i>Смалько Олена</i>	Викладання інформатичних дисциплін в умовах інклюзивного навчання	301
<i>Сохан Оксана</i>	Ефективні підходи та стратегії для взаємодії з дітьми з аутизмом у навчальному середовищі	304
<i>Удич Зоряна</i>	Ресурсні можливості саморозвитку та самореалізації особистості із порушенням у розвитку	308
<i>Удич Соломія</i>	Реалізація бізнес-ідей у системі інклюзивної освіти	316
<i>Удич Мар'яна</i>	Адаптація засобів навчання на уроках історії	319
<i>Цвігун Дар'я</i>	Вплив раннього втручання на мовленнєвий розвиток дітей з аутизмом: ефективність та методи	324
<i>Шипош Оксана</i>	Неформальна освіта та соціалізація дорослих людей з інвалідністю: досвід громадської організації	329
<i>Шкабаріна Маргарита</i>	Педагогічне партнерство та безбар'єрне середовище як важливі складові сучасної освіти	338
<i>Шкода Марина</i>	Делегування повноважень як фактор розвитку самоменеджменту керівника закладу освіти в умовах інклюзивного середовища	341
<i>Яцина Марта</i>	Використання альтернативних комунікаційних засобів для підтримки спілкування у дітей з аутизмом	348
<i>Bodnar Oksana, Gao Yuan</i>	Assessment of the Managerial Culture of Heads of Educational Institutions in an Inclusive Educational Environment	352
<i>Kovalenko Iryna</i>	Teaching Foreign Languages in Inclusive Educational Environment	357
<i>Pyurko Vladyslav, Khrystova Tetiana, Pyurko Olga</i>	Management-Configuring Role of the Class with an Inclusive Learning Form in the System of Inclusive Education	361
<i>Shulha Iryna, Wang Qiang</i>	Inclusion In Education: How Can a School Principal Create an Inclusive Educational Environment?	366
Відомості про наукових керівників авторів статей, які є здобувачами вищої освіти		369

НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Тетяна Ключкович,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри загальної педагогіки та
педагогіки вищої школи,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»,
tetyana.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua

Анатолій Ключкович,
доктор політичних наук,
завідувач кафедри політології і державного управління,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»,
anatoliy.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua

Сучасна стратегія розвитку інклюзивної освіти в країнах Європейського Союзу покликана забезпечити доступ до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, статусу, етнічної чи соціальної приналежності. Для досягнення цієї мети уряди країн ЄС ухвалюють нормативно-правові акти, впроваджують національні стратегії та програми, які спрямовані на створення інклюзивного середовища в навчальних закладах, підготовку відповідних фахівців, а також на усвідомлення суспільством важливості інклюзивної освіти. В даному контексті вартим уваги є досвід Словацької Республіки, яка взяла стратегічний курс на впровадження інклюзивного підходу в освітню систему.

Словаччина приєдналася до міжнародного законодавства, прийняла ряд ключових концептуальних та нормативно-правових документів на національному рівні, що стало основою для розробки та реалізації загальнодержавної стратегії інклюзивної освіти.

У «Законі про виховання та освіту» (2008 р.) [6] закріплено інклюзію як одну з основних засад забезпечення доступності освіти та рівності всіх дітей у навчальному процесі, незалежно від їхніх індивідуальних

особливостей. За задумом законотворців, інклюзія повинна охоплювати всіх учасників освітнього процесу, а також дотичні види державної діяльності, наприклад політику підтримки молоді, зайнятості та ін. Законодавче закріплення інклюзивної освіти стало важливим кроком у підвищенні самосвідомості словацького суспільства, у визначенні правових рамок і зобов'язань уряду та навчальних закладів щодо реалізації інклюзивного підходу на практичному рівні.

«Національна програма розвитку виховання та освіти» (2018 р.) [2] визначила необхідність посилення дії принципів інклюзивності та інтеграції в освітній системі країни як інструментальних та цільових пріоритетів її розвитку. Національна програма передбачає комплекс заходів для розвитку інклюзивної освіти на всіх рівнях, починаючи з дошкільного рівня і закінчуючи освітою дорослих. Для реалізації заходів на кожному з рівнів необхідна розробка інклюзивних педагогічних підходів, підготовка відповідних кадрів, створення спеціальних умов для дітей з особливими освітніми потребами, розробка адаптованих навчальних програм і матеріалів. Інтеграція принципів інклюзивності в освітню систему стала ключовим завданням для її подальшого розвитку.

У 2021 році словацький уряд прийняв ключовий документ у сфері інклюзивної освіти під назвою «Стратегія інклюзивного підходу у вихованні та освіті до 2030 року» [5]. Цей документ є стратегічним планом на довгострокову перспективу, що визначає шляхи розвитку інклюзивної освіти впродовж десятиліття.

«Стратегія» як рамковий документ встановлює пріоритетні цілі для державної політики Словаччини у сфері інклюзивної освіти. В документі викладено філософію інклюзивності, яка має на меті створення такої системи освіти, що забезпечує можливості навчання для усіх громадян, поважаючи унікальність кожного індивіда. Цей підхід стосується не тільки шкіл, але й різних типів навчальних і виховних закладів, формальної та неформальної освіти [1, с. 282].

В «Стратегії» зазначено, що її головна мета спрямована на розбудову системи інклюзивної освіти у Словаччині. Інклюзивний підхід у вихованні та освіті орієнтований на підтримку кожного суб'єкта, який бере участь у процесі розвитку дитини. Отже, такий підхід не обмежується лише дітьми, а також враховує потреби та можливості вчителів, вихователів, батьків та інших учасників навчально-виховного процесу, що підвищує їхню професійну компетентність і вмотивованість. «Стратегія» підкреслює важливість того, щоб інклюзивна система була прийнята і підтримана всіма суб'єктами освітнього процесу, адже тільки у такий спосіб можна забезпечити гармонійність і динамічність її розвитку [5, с. 4].

У «Стратегії» визначено шість пріоритетних сфер довгострокового впровадження інклюзивного підходу до навчання і виховання: десегрегація у навчанні та вихованні; консультативна система в освіті; інклюзивний навчальний процес; дебар'єризація шкільного середовища; підготовка професійних кадрів; соціальна дестигматизація [5, с. 10–40]. На думку розробників, ці пріоритетні сфери реалізації інклюзивного підходу до виховання та навчання визначають ключові напрямки та умови для забезпечення доступності та рівноправності в словацькій освіті.

Документ окреслює також заходи та програми, які спрямовані на підвищення рівня інклюзивності освітньої системи, забезпечення фінансової підтримки інклюзивних шкіл, підвищення ефективності моніторингу, а також розвиток інфраструктури для інклюзивного навчання у Словаччині.

Реалізація «Стратегії» опирається на ряд нормативних урядових документів: «Нульовий план дій стратегії інклюзивного підходу в освіті у 2021 році», «Перший план дій з реалізації стратегії інклюзивного підходу у вихованні та навчанні у 2022–2024 роках»), «План відновлення і стійкості» (2021 р.) та ін. Зв'язок «Стратегії» з цими нормативними

документами доводить, що словацький уряд налаштований поетапно і комплексно впроваджувати інклюзивний підхід в освіті. Ця координація дозволяє забезпечити системний і послідовний підхід до реалізації інклюзивної освіти, допомагає збалансувати ресурси та розподілити відповідальність, а також сприяти взаємодії між різними суб'єктами освітньої політики для досягнення спільних цілей.

В рамках «Плану відновлення і стійкості» [3] передбачено реформи та інвестиції в інклюзивне навчання, що охоплюватимуть всі рівні системи освіти. В соціальному вимірі «План відновлення і стійкості» передбачає створення системи інклюзивної освіти, що спрямована на ефективне згладжування нерівності у вихідних позиціях дітей за соціальними умовами та станом здоров'я. «План відновлення і стійкості» також спрямований на послаблення економічних, соціальних і регіональних відмінностей у Словаччині шляхом впровадження інклюзивної освіти.

Однією з ключових складових успішної реалізації програм, проєктів і ініціатив, спрямованих на підтримку інклюзивної освіти, є створення стійкої системи фінансування цих заходів. В актуальній «Програмній заяві уряду Словацької Республіки 2023–2027» підкреслюється, що невід'ємною частиною забезпечення інклюзивної освіти учнівської та студентської молоді стане стійка система фінансування заходів підтримки [4, с. 42].

Отже, пошук стратегії розвитку інклюзивної освіти є важливим напрямом державної політики Словацької Республіки, оскільки він відповідає сучасним викликам і потребам суспільства. Для розробки та реалізації довгострокової стратегії розвитку інклюзивної освіти в Словаччині створено відповідну нормативно-концептуальну базу, яка покликана забезпечити стабільність, послідовність та ефективність державної політики в цьому напрямку.

Цільовими пріоритетами державної політики Словацької Республіки у сфері інклюзивної освіти є: вдосконалення нормативно-правової бази для розвитку інклюзивної освіти; оптимізація управління освітою з урахуванням інклюзивних принципів; забезпечення кадрових потреб інклюзивного навчання; реалізація комплексних заходів з підтримки освітньої інклюзії; популяризація ідей інклюзивної освіти серед громадськості та навчальних закладів з метою прийняття інклюзивних цінностей і практик; десегрегація у вихованні та навчанні. Зазначені напрями відображають стратегічні орієнтири Словаччини щодо впровадження інклюзивного підходу в навчальний процес з метою забезпечення якості освіти, її доступності та рівних можливостей для всіх учнів.

Список використаних джерел:

1. Ключкович Т. Інклюзивна освіта в Словаччині: нормативні основи та пріоритети розвитку. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 54. Том 1. С. 280–285.
2. Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (2018–2027). Bratislava: MŠVVŠ SR, 2018. 59 s.
3. Plán obnovy. Bratislava: MF SR, 2021. 806 s.
4. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023–2027. URL: https://www.vlada.gov.sk/share/uvsr/vlada/programove_vyhlasenie_vlady_sr.pdf?csrt=10735860347138607953 (дата звернення: 10.04.2024)
5. Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní. Bratislava: MŠVVŠ SR, 2021. 45 s.
6. Zákon z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, č. 2008. P. 245. URL: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245> (дата звернення: 10.04.2024).

УДК: 376(005.745)
ISBN 978-617-595-130-9

*Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(Протокол № 15 від 25 червня 2024 р.)*

Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат : Матеріали
IV Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з
міжнародною участю (м. Тернопіль, 25 квітня 2024 р.) / Упоряд. З. І. Удич,
І. М. Шульга. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. 370 с.

© Автори тез доповідей, 2023
© Інклюзивно-ресурсний центр
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка, 2023

ISBN 978-617-595-130-9

